

УДК 339.9

Побоченко Л.М.*кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Національного авіаційного університету***Марценюк Х.С.***магістр
Національного авіаційного університету*

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ МІЖНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГУ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Стаття присвячена оцінці та аналізу стану франчайзингу в розвинутих країнах світу. Розглянуто сфери бізнесу, які активно освоюють даний вид діяльності. Досліджено ринок франчайзингу окремих країн за останні роки, що допомогло зробити на даній основі детальний опис як загальних тенденцій франчайзингу, так і специфічних тенденцій для певних країн.

Ключові слова: франчайзинг, франчайзери, франшизи.

Побоченко Л.М., Марценюк Х.С. ОЦЕНКА СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ МЕЖДУНАРОДНОГО ФРАНЧАЙЗИНГА В РАЗВИТЫХ СТРАНАХ МИРА

Статья посвящена оценке и анализу состояния франчайзинга в развитых странах мира. Рассмотрены сферы бизнеса, которые активно осваивают данный вид деятельности. Исследован рынок франчайзинга отдельных стран за последние годы, что помогло сделать на данной основе детальное описание как общих тенденций франчайзинга, так и специфических тенденций для некоторых стран.

Ключевые слова: франчайзинг, франчайзеры, франшизы.

Pobochenko L.M., Martsenyuk K.S. ASSESSMENT OF THE PRESENT STATE OF INTERNATIONAL FRANCHISING IN DEVELOPED COUNTRIES

The article estimates and analysis of franchising in developed countries. Considered areas of business that are actively exploring the activity. Investigated franchise market of some countries in recent years, which helped to make this the basis of a more detailed description of how the general trends of franchising and trends specific to certain countries.

Keywords: franchising, franchisors, franchisee.

Постановка проблеми. Дослідження використання франчайзингу в розвинутих країнах світу є вкрай важливою проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та методологічні аспекти франчайзингу досліджувалися у працях зарубіжних дослідників, зокрема: А. Днеса, Л. Кабрала, Б. Кляйна, Ф. Лафонтейн, П. Милгроа, М. Портера, Дж. Робертса, Ф. Росса, О. Уильямсона, Ф. Шерера. Також використовувалися праці вітчизняних та російських дослідників, а саме: Г. Андрощука, І. Бойчука, А. Виноградської, В. Денисюка, В. Довганя, Д. Землякова, Л. Качаліної, В. Качканова, С. Клімової, О. Корольчука, Г. Кочеткова, О. Кузьміна, О. Легейди, М. Макашева, А. Цирата, Ю. Шамрай та інших.

Постановка завдання. Завданням дослідження є аналіз теоретичних основ міжнародного франчайзингу через виявлення його основних понять, сторін франчайзингової діяльності; визначити основні фактори розвитку міжнародного франчайзингу; дослідити особливості його організації в окремих країнах світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні світовий ринок франчайзингу зростає і вважається одним з найперспективніших. Ця форма успішно використовується в 80 країнах. За даними Міжнародної асоціації франчайзингу, на даний час в світі налічується 16,5 тис. франчайзерів і більше 1,2 млн франчайзі; обсяг продажі мереж становить майже 1,5 трлн дол. США, зайнятість – близько 12 млн чол. Франчайзингові фірми створюють близько 13% ВВП. Деякі великі фірми-франчайзери мають по тисячі й більше партнерів-франчайзі.

На даний час франчайзинг використовується приблизно в 75 сферах бізнесу – від фастфудів і ресторанів до операцій з нерухомістю та юридичних по-

слуг. Заклади швидкого харчування користуються великим попитом серед франчайзингових систем [9]. У цій сфері працює 26% всіх франчайзерів у світі. У п'ятірку лідерів, які також активно освоюють франчайзинг, увійшли:

- сфера обслуговування бізнесу (19% від всіх франшиз);
- сфера обслуговування персоналу (11%);
- готельний бізнес (10%);
- ресторани (7%);
- нерухомість (6%).

Визнаними лідерами франчайзингу та експортерами бізнесу за франшизами по всьому світу є США, Канада, Корея, Японія, Австралія, лідери Європи – Німеччина, Франція та Великобританія.

Для більш повного аналізу сучасного стану міжнародного франчайзингу було досліджено ринок франчайзингу окремих країн за останні роки, що допомогло зробити на даній основі детальніший опис як загальних тенденцій франчайзингу, так і специфічних тенденцій для певних країн.

Варто відзначити, що в США франчайзингова форма бізнесу отримала найбільший розвиток. США є світовим лідером у розвитку системи франчайзингу, де на сьогоднішній день є близько 2400 франчайзерів і 767 000 франчайзі. Щодо виду франчайзингових систем, то 81,1% франчайзингових підприємств США відносяться до франчайзингу бізнес-формату; 18,9% франчайзингових підприємств США відносяться до франчайзингу товару. У підприємствах першого типу задіяні 79,5% службовців, другого – 20,5% службовців від загального числа у сфері франчайзингу [10].

За таблицею 1 виробництво франчайзингових установ у номінальному доларовому вира-

Таблиця 1

Економічний стан ринку франчайзингу США на 2007–2013 роках

	Оцінка						Прогноз
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість установ, шт.	770835	774016	746646	740098	736114	746828	757055
відсотки		0.4%	-3.5%	-0.9%	-0.5%	1.5%	1.4%
Пряма зайнятість, тис дол. США	7994	8028	7800	7780	7930	8100	8262
відсотки		0.4%	-2.8%	-0.3%	1.9%	2.1%	2.0%
Виробництво, млрд дол. США	675	696	674	699	733	769	802
відсотки		3.2%	-3.2%	3.7%	5.0%	4.9%	4,30%
ВВП, млрд дол. США	403	410	405	414	434	454	472
відсотки		1.8%	-1.2%	2.2%	4.8%	4.6%	4.1%

Примітка. Побудовано автором за даними <http://www.ihs.com/index.aspx> – офіційний сайт HS Global Insight Source

зі в 2013 році збільшиться на 4,3 відсотка (після 4,9-відсоткового збільшення в 2012 році) від 769 млрд дол. США до 802 млрд дол. США (зростання на 33 млрд дол.). Також бачимо, що кількість франчайзингових закладів буде збільшуватися на 1,4 відсотка в 2013 році, (1,5-відсоткове зростання в 2012 році, від 746 826 до 757 055 закладів (зростання на 10 227). До того ж, кількість робочих місць у франчайзингових установах збільшиться на 2,0 відсотка в 2013 році (після приросту на 2,1 відсотка в 2012 році) від 8,1 млн до 8262 млн дол. США (збільшення на 162 000 дол. США).

Річний обсяг продажів у рамках системи франчайзингу в США перевищує 1,5 трлн дол. США, при цьому близько 40% підприємств роздрібною торгівлі є франчайзинговими. Франчайзинг у сфері роздрібною торгівлі забезпечує приблизно 15% ВВП США [4]. Приблизно 60% ВНП країни виробляється підприємствами малого та середнього бізнесу, більше 50% яких працює за системою франчайзингу. За даними адміністрації малого бізнесу США, за останні п'ять років у країні більше 85% малих підприємств з тих чи інших причин припинили своє існування. За той же період тільки 14% підприємств-франчайзі були закриті. Таким чином, у середньому з восьми створених франшизних підприємств протягом перших п'яти років тільки один припиняє своє існування [1].

Лідерами на ринку франчайзингу США залишаються ресторани швидкого харчування. Однак розвиваються і послуги з надомного обслуговування літніх людей Home Instead, автомаєстерні Маасо, мережі готелів Wyndham Hotel Group і магазинів товарів для дому Ace Hardware Corporation.

Отже, можна з впевненістю сказати, що франчайзинговий бізнес продовжує зростати в Сполучених Штатах і тим самим збільшувати кількість робочих місць, нових підприємств і обсяг виробництва. На сьогодні США є визнаним світовим лідером франчайзингу.

Ринок франчайзингу в Австралії є досить розвинутим, у країні з населенням 20 мільйонів чоловік сектор включає в себе більше 850 різних франчайзингових систем, 64 600 франчайзингових підприємств і налічує 600 000 чоловік.

Таблиця 2 показує рівень зайнятості працівників франчайзингового сектору за напрямками діяльності в Австралії. Найбільша кількість працівників задіяна у секторі роздрібною торгівлі (38,2%), далі йдуть сектор бізнесу з харчування (13,1%), потім сектор промисловості (8,6%), і надалі відсотки розподіляються незначно між іншими секторами франчайзингу.

Таблиця 2

Розподіл зайнятості працівників сектору франчайзингу в Австралії за напрямками бізнесу на 2013 рік

Напрямок бізнесу	Частка, яку займає напрям, %
Роздрібна торгівля	38,2
Харчування	13,1
Адміністрації та служби підтримки	6,5
Прокат, оренда і послуги в сфері нерухомості	1,5
Освіта та навчання	0,6
Фінансові та страхові послуги	2,3
Професійна, наукова і технічна діяльність	1,4
Мистецтво та розваги	4,4
Будівництво	0,7
Засоби масової інформації та телекомунікації	0,4
Транспорт, пошта та склади	2
Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,5
Промисловість	8,6
Оптова торгівля	0,8
Інші послуги	19,2

Примітка. Побудовано автором за даними <http://www.franchise.org.au/> – офіційний сайт The Franchise Council of Australia

У секторі франчайзингу в Австралії спостерігається тенденція щодо зростання:

- злиття конкуруючих мереж франшизи;
- інтересу із закордону до австралійських франчайзингових систем;
- кількості франчайзингових систем на Австралійській фондовій біржі.

Витрати на оренду, особливо в торгових центрах, різко зросли відповідно з надійністю австралійської економіки. Багато франчайзерів стурбовані тим, який вплив матиме це на нижню ланку їх франчайзі. Тепер, більш ніж коли-небудь, важливо, щоб франчайзі і франчайзери отримували спеціалізовані консультації щодо власності, перш ніж вони починають переговори щодо оренди в торговому центрі. Короткострокова тенденція свідчить про підвищений попит на місцях «вуличної смуги» і про зниження попиту на місцях торгового центру [9].

Незважаючи на все це, франчайзинг в Австралії є потужним і активним. Крім того, останнім часом тенденція для публічного розміщення франчайзингових систем на Австралійській фондовій біржі (ASX)

допомагає просуванню і продажу франчайзингу як ефективної моделі дистрибуції.

Піца Доміно була на ASX у кінці 2005 року і згодом стала самою швидкозростаючою франшизою з продажу піци в Австралії. Враховуючи зростаючі витрати на забезпечення функціонування франчайзингової мережі, розміщення акцій на біржі являє собою дуже привабливий спосіб збільшення кількості грошей.

Бразилія – одна з найпривабливіших країн для ведення бізнесу. Тут знаходиться величезна кількість ресурсів, це руди різних чорних і кольорових металів, величезна кількість лісів та багато водних ресурсів. Бразилія – це й вигідний ринок збуту. Франчайзинг тут розвивається вже давно, ще з 1960-х років, коли в Бразилії відкрився перший «McDonald's».

Таблиця 3

Розподіл доходів франчайзингового сектору Бразилії за напрямками бізнесу на 2013 рік

Напрямок бізнесу	Частка, яку займає напрям, %
Особисті аксесуари та взуття	6
Харчування	20
Освіта та навчання	6
Спорт, здоров'я, дозвілля і краса	17
Фотоіндустрія	2
Туризм	5
Комп'ютери та електроніка	2
Побутові послуги	1
Меблі, декор та подарунки	5
Бізнес-послуги	24
Транспортні засоби	4
Одяг	8
УСЬОГО	100

Примітка. Побудовано автором за даними <http://www.portaldofranchising.com.br/> – офіційний сайт Associação Brasileira de Franchising

Успіх франчайзингу в Бразилії спричинений наступними факторами:

- відсутністю ресурсів, наявних у бізнесмена, який хоче розширити свою справу;
- поступовим зниженням робочих місць, що стимулює людей починати свій власний бізнес;
- творчістю і підприємницькими здібностями бразильців.

Крім того, франчайзинг, здається привабливим варіантом для багатьох малих і середніх підприємств, які хочуть почати свій бізнес з подальшим успіхом. До того ж, бразильське законодавство надає податкові пільги такого роду підприємцям з метою стимулювання національної економіки.

Успіх Бразилії на ринку франчайзингу доводить той факт, що вона входить в 4-ку найбільших ринків франчайзингу, за даними 2013 року, наведеними «Об'єднанням національних асоціацій франчайзингу». У країні налічується близько 1200 брендів, 90% яких – місцеві. На ринку франчайзингу зайнято близько 20 000 чоловік. Найбільшу популярність франчайзинг має у сфері громадського харчування, виробництва одягу і взуття, освіти, в послугах салонів краси і спорту, туризмі, виробництві меблів, охорони, виробництві автомобілів. Більше 50% підприємств зайняті у сфері виробництва взуття і аксесуарів [6].

У таблиці 3 видно, що перше місце серед доходів франчайзингового сектору в Бразилії займають бізнес послуги (24%), на другому та третьому місці сто-

ять харчова промисловість та напрям спорту (20%), здоров'я, дозвілля та краса (17%).

Франчайзинговий сектор бразильської економіки є одним з найбільших і найбільш розвинених у світі. Темпи зростання цього сектору стабільно перевищують середній показник по економіці, завдяки чому франчайзинговий сектор перетворився на один із провідних напрямів зростання. Сильні позиції місцевих брендів створюють непрості умови для входження на ринок зарубіжних гравців, однак сьогоденніший обсяг ринку і перспективи зростання бразильської економіки і внутрішнього споживання ставлять Бразилію на одне з перших місць у списку пріоритетів для кожного бізнесу, зацікавленого в міжнародній експансії на ринках, що розвиваються.

Слід враховувати, що розвиток франчайзингу зараз відбувається в не надто сприятливий період глобальних кризових явищ, з яких світова економіка все ще не вийшла. Як видно на прикладі Бразилії, розвинений франчайзинг цілком може протистояти кризі. Ось позитивний, але при цьому цілком реалістичний прогноз Бразильської асоціації франчайзингу на 2013 рік, порівняно з попереднім роком:

- зростання прибутку 15%;
- нові мережі 8%;
- відкриття нових одиниць 8%;
- нові робочі місця 62 000 чол.

Позитивним тенденціям сприяють висока чисельність населення в країні, лідируючі показники економічного зростання серед країн Латинської Америки, розвинене законодавство.

Франчайзинг у Федеративній Республіці Німеччини володіє величезним потенціалом. Тут не так багато франчайзингових підприємств, як, наприклад, у США. Але франчайзинг у Німеччині є зростаючою і сильною частиною економіки. За даними 2012 року в країні існують понад 32 000 франчайзі, що працюють більш ніж з 600 франчайзерами. Щорічний приріст ринку становить приблизно 8–10%. За останні 5 років усього близько 7% всіх франчайзі виявилися неплатоспроможними. Серед усіх підприємств лідируючі – фаст-фуди, сфера обслуговування. Відзначається тенденція зростання кількості франчайзі по авто обслуговуванню, у сфері клінінгових послуг, доставки та освіти. Особливістю бізнесу в Німеччині є залучення людей, що втратили роботу. Навіть без великого досвіду або взагалі за його відсутності такі люди можуть почати свою власну справу [8].

Таблиця 4

Економічний стан франчайзингу Німеччини у порівнянні на 2002 і на 2013 роки

	2002	2013	Приріст, %
Кількість працівників	319000	496000	55,60
Франшизи	37800	65900	76,90
Франчайзерів	750	990	32
Оборот (в млрд євро)	22,7	60,4	166

Примітка. Побудовано автором за даними <http://www.franchiseverband.com/> – офіційний сайт Der Deutsche Franchise-Verband

Таблиця 4 показує позитивну тенденцію розвитку франчайзингу Німеччини за останнє десятиліття, адже кількість працівників сектору франчайзингу збільшилась на 55,6%, кількість франшиз на 76,9% та кількість франчайзерів на 32% та загалом оборот збільшився на 166% у 2012 році, порівняно з 2002 роком.

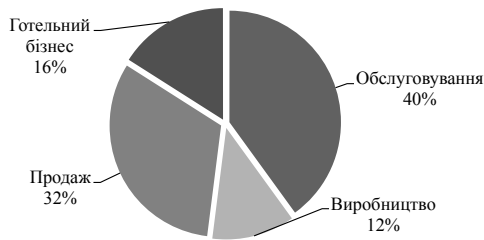

Рис. 1. Розподіл франчайзингу Німеччини за напрямками на 2013 рік

Примітка. Побудовано автором за даними <http://www.franchiseverband.com/> – офіційний сайт Der Deutsche Franchise-Verband

За результатами 2013 року McDonald's, Burger King і Fressnapf є трьома кращими франчайзинговими системами в Німеччині. Спільно з компаніями Joey's Pizza (6-е), Hallo Pizza (7-е місце) і Subway (8), до першої десятки увійшли п'ять компаній галузі швидкого харчування. Дослідження також показало, що протягом останніх років особливо успішно розвивалися булочні з самообслуговуванням. Всі три компанії з цього сектору (Backwerk, Back-Factory, Mr. Baker) зробили великий крок вперед і добилися істотних результатів на ринку. У сумі ці компанії планують протягом найближчих трьох років відкрити ще близько 170 булочних у різних регіонах Німеччини. Крім франчайзингу, пов'язаного тим чи іншим чином з харчовою промисловістю та ресторанним бізнесом, у першій сотні переважають компанії послуг пов'язаних з нерухомістю, роздрібною торгівлі, постачальники технічних послуг та консультаційних послуг [8].

Таким чином, найбільш високе зростання франчайзингових мереж у Німеччині намітилось у сфері швидкого харчування, а також у сферах обслуговування, ательє, автосервісах і автосалонах, індустрії розваг, сфері освіти, чищення одягу, туризму та готельного бізнесу. Хоча стабільне зростання очікується у всіх секторах франчайзингу. Найкращі перспективи очікують сфери навчання, служб швидкої доставки, офісного обслуговування, чищення та машинного прання, роздрібною торгівлі (особливо спеціалізованої) та побутового обслуговування.

За останні роки спостерігається тенденція, яка полягає у тому, що ресторани швидкого харчування набувають так званий напрям здорового харчування. Ті швидкі темпи, з якими розвивався ринок швидкого харчування в останні п'ять-десять років сповіль-

нюється. Зараз найчастіше спостерігається тенденція споживання здорової їжі. Навіть ресторани швидкого харчування, як наприклад McDonald's, вносять у своє меню хоча б декілька страв здорової їжі або змінюють свій дизайн на більш природній, намагаючись привернути якнайбільше уваги споживачів [12].

Таким чином, ринок міжнародного франчайзингу, на сьогодні, має швидкі темпи розвитку. Спостерігається явна тенденція до його подальшого поширення, що підтверджується поточною статистикою франчайзингової діяльності в багатьох країнах світу, від розвинених країн до країн, що розвиваються. Статистика франчайзингу показує збільшення кількості франчайзерів, збільшення кількості франчайзингових точок на протязі останніх років, на цій основі можна зробити висновок про позитивні тенденції розвитку франчайзингових мереж на майбутнє. Диверсифікація напрямів бізнесу у франчайзингу, широке використання новітніх технологій, інтернаціоналізація франчайзингових систем, розширення діяльності франчайзі – деякі з тенденцій, які будуть сприяти та йти пліч-о-пліч з активним розвитком франчайзингу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Mendelsohn M. How to evaluate a franchise. Special edition for British Franchise Association // British Franchise Association. – Great Britain. – 2008. – P. 15.
2. Словник термінів франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://bizbroker.ru/>.
3. Кодекс етики франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://uafranchise.com/?page_id=418.
4. Офіційний сайт American Association of Franchisees & Dealers [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.aafd.org/>
5. Офіційний сайт Brazil Franchise Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.abs.com.br> –
6. Офіційний сайт NeoAnalytics [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.aup.ru/news/2011/03/26/4811.html>.
7. Офіційний сайт Australian Franchise Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.bizemall.com.au>.
8. Офіційний сайт German Franchise Association [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.franchise-net.de/>.
9. Офіційний сайт онлайн журналу Franchise Time [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.franchisetimes.com>
10. Офіційний сайт World Franchise & Business Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.franchise-update.com>
11. Офіційний сайт Міжнародної академії з франчайзингу [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.npmaf.com/content/>
12. Офіційний сайт дослідницького центру International Franchise Research Centre [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wmin.ac.uk~purdyd>.
13. Офіційний сайт World Trade Organisation [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.wto.org>